

Sygn. akt I ACa 1134/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Baran
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg (spr.) SSO del. Izabella Dyka
Protokolant:	st. sekr. sądowy Paulina Klaja

po rozpoznaniu w dniu 3 października 2018 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa A. M. i S. M. s. P. i M.

przeciwko I. M. (1) i S. M. s. S. i A.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 31 stycznia 2017 r. sygn. akt I C 55/15

1. **oddala apelację;**

2. **nie obciąża pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego;**

3. **przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz radcy prawnego W. K. (1) kwotę 6.642 zł (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa złote), w tym 1.242 zł podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

SSA Sławomir Jamróg SSA Barbara Baran SSO Izabella Dyka

Sygn. akt I ACa 1134/17

UZASADNIENIE

Powodowie A. M. i S. M. w ostatecznie sprecyzowanym żądaniu pozwu wnieśli o nakazanie pozwanym I. M. (1) i S. M. złożenia oświadczenia woli, którego treścią jest przeniesienie na powodów własności nieruchomości składającej

się z działek o nr (...) położonej w S. gm. J.-P., dla której Sąd Rejonowy dla K.VIII Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w S. prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nieruchomości składającej się z działki nr(...)położonej w Ł. gm. J., dla której Sąd Rejonowy dla K.VIII Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w S. prowadzi księgę wieczystą nr (...) Ponadto wnieśli o zasądzenie na ich rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu powodowie podali, że w kwietniu 2014r. złożyli pisemne oświadczenie o odwołaniu darowizny wyżej opisanych nieruchomości, dokonanej na rzecz ich syna S. M. w październiku 1992r., ze względu na rażącą niewdzięczność obdarowanego przejawiającą się w odmowie udzielania schorowanym powodom pomocy w czynnościach codziennego życia, stosowaniu wobec nich gróźb i szantażu, wszczynaniu awantur. Impulsem do podjęcia decyzji o odwołaniu darowizny były wydarzenia z marca 2014r., kiedy to pozwany dopuścił się czynnej napaści na powodów. Powołując się na przepisy art. 898 § 2 zd. 1 k.c. i art. 407 k.c., powodowie wskazali, że legitymacja bierna I. M. (1) wynika z faktu nabycia przez nią udziału w nieruchomościach objętych pozwem na podstawie umowy darowizny zawartej z pozwanym S. M. w grudniu 2012 r.

Pozwani I. M. (1) i S. M. wnieśli o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie na ich rzecz kosztów procesu, podnosząc, że umowa zawarta między powodami a S. M. stanowi umowę przekazania gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, zatem nie można do niej stosować przepisów Kodeksu cywilnego, w tym przepisów o odwołaniu darowizny, albowiem kolidowałyby to z istotą i celami przekazania gospodarstwa rolnego. Pozwani wskazali, że zbycie gospodarstwa rolnego przez S. M. na rzecz osoby trzeciej w drodze darowizny czyni roszczenie powodów niedopuszczalnym, albowiem zachodzi niemożność powrotnego przejścia własności na obdarowanego. Na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd powyższej argumentacji, pozwani wnieśli o oddalenie powództwa z uwagi na fakt, że umowa zawarta między powodami a S. M. nie jest umową darowizny, lecz umową odpłatną, zbliżoną w swej treści do umowy dożywocia, gdyż przekazanie własności gospodarstwa rolnego powodów nastąpiło w zamian za ustanowienie dożywotniej służebności mieszkania, z której powodowie do dnia dzisiejszego korzystają. Z ostrożności procesowej pozwani zaprzeczyli, jakoby S. M. wykazał się wobec powodów niewdzięcznością, uzasadniającą złożenie oświadczenia o odwołaniu darowizny. Na wypadek ustalenia przez Sąd, że pozwany dopuścił się względem powodów aktów niewdzięczności, pozwani podnieśli, że odwołanie darowizny nie może wywołać żadnych skutków ze względu na uchybienie terminowi określonemu w art. 899 § 3 k.c.

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2017 r. Sygn. akt I C 55/15 Sąd Okręgowy w Krakowie nakazał pozwanym I. M. (1), córce W. i M., oraz S. M., synowi S. i A. złożenie oświadczenia woli o przeniesieniu na powodów A. M., córkę J. i J., oraz S. M., syna P. i M., własności nieruchomości składającej się z działek numer (...) położonych w S. gmina J., dla której Sąd Rejonowy dla K.VIII Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w S. prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nieruchomości składającej się z działki numer(...)położonej w Ł. gmina J., dla której Sąd Rejonowy dla K.VIII Zamiejskowy Wydział Ksiąg Wieczystych w S. prowadzi księgę wieczystą nr (...) (pkt 1);zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powodów kwotę 8856 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2), odstąpił od ściągnięcia od pozwanych opłaty sądowej od pozwu, od której powodowie zostali zwolnieni (pkt 3).

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowił następujący stan faktyczny:

W dniu 5 października 1992r. małżonkowie A. i S. (syn P. i M.) M. przenieśli - na podstawie umowy notarialnej zatytułowanej „Umowa darowizny” - na syna S. M. własność gospodarstwa rolnego położonego w S., gmina J., składającego się z niezabudowanych działek rolnych o numerach (...)i działki zabudowanej o numerze (...)oraz własność gospodarstwa rolnego położonego w Ł., gmina J., składającego się z niezabudowanych działek rolnych o numerach (...) Obdarowany S. M. w opisanej umowie ustanowił na rzecz darczyńców na nabytej nieruchomości dożywotnią służebność osobistą polegającą na prawie korzystania z połowy domu mieszkalnego wraz z przynależnościami według wyboru uprawnionych, zaś uprawnieni zrzekli się wpisu tych praw w księdze wieczystej (§ (...) umowy). Roczna wartość służebności ustanowionych na rzecz darczyńców została określona na kwoty po 10.000.000 starych złotych, zaś ich wartość skapitalizowana na kwoty po 150.000.000 starych złotych (§(...)umowy). W tej umowie zamieszczono wzmiankę, że jest ona zawierana w trybie przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. w związku z zaprzestaniem dalszej działalności rolniczej przez małżonków A. i S. M. (§ (...) umowy). W chwili zawarcia umowy powódka A. M. miała ustalone prawo do stałej rolniczej renty inwalidzkiej, zaś powód S. M. pobierał stałą pracowniczą rentę inwalidzką. Na prośbę powodów, pozwany darował część wyżej opisanej nieruchomości w Ł.,

stanowiącą działki o numerach: (...)swojemu starszemu bratu, M. M. (4). Pozwany S. M. zawarł w dniu 20 grudnia 2012r. z pozwaną I. M. (1) umowę, na mocy której przedmiot darowizny dokonanej przez powodów wszedł do majątku wspólnego pozwanych.

Zarówno przed, jak i po dokonaniu darowizny powodowie zamieszkiwali wraz z pozwanym S. M., a po zawarciu przez niego związku małżeńskiego – także z jego żoną I. M. (1), w domu położonym na nieruchomości w S.. Powodowie zajmowali parter budynku, zaś pozvani jego piętro. Taki stan rzeczy trwa do chwili obecnej. Początkowo między stronami relacje układały się poprawnie. Pozwany pomagał powodom w pracach na roli, dbał o darowane mu gospodarstwo. W późniejszym okresie, w związku z nasileniem się problemu alkoholowego pozwanego, powodowie nie mogli już liczyć na jego pomoc. Nie chcieli dopuścić, by darowane pozwanemu działki rolne zarastały chwastami i krzewami, zatem angażowali do prac w gospodarstwie innych członków rodziny oraz znajomych i ponosili koszty tych prac. Mieli żal, że syn nie pomaga im w uprawianiu roli i nie dba o otrzymany od nich majątek. Pozwany, będąc pod wpływem alkoholu, wielokrotnie groził, że sprzeda darowane mu nieruchomości, dlatego też powodowie, chcąc chronić swoje interesy, w grudniu 2010r. ujawnili w księdze wieczystej przysługującą im służebność mieszkania. Problem alkoholowy S. M. był także powodem częstych konfliktów i awantur w małżeństwie pozwanych. W związku z agresywnymi zachowaniami pozwanego, w domu w S. były podejmowane interwencje funkcjonariuszy Policji. Rodzina M. kilkakrotnie była obejmowana procedurą Niebieskiej Karty. Powód S. M. interweniował w jednej z kłótni między pozwanym a jego żoną i dziećmi, do jakiej doszło w dniu 19 marca 2014r. Pozwany, będąc pod wpływem alkoholu, zepchnął wówczas powoda ze schodów, a powódkę, która stanęła w obronie męża, wyprowadził siłą przed dom, popychał i uderzał. Powodowie w dniu napaści nie wzywali funkcjonariuszy Policji. Podczas wizyty lekarskiej, odbytej przez powódkę w dniu 25 marca 2014r., a przez powoda w dniu 21 marca 2014r., u powoda stwierdzono otarcia skóry głowy w okolicy potylicy, zaś u powódki liczne zasinienia na skórze klatki piersiowej, lewej piersi i lewego ramienia. Ostatecznie A. M. zawiadomiła organy ścigania o popełnionym na jej szkodę przestępstwie. Później jednak cofnęła wniosek o ściganie, w związku z czym postępowanie wszczęte na skutek tego zawiadomienia zostało umorzone. Po incydencie z marca 2014r. pozwany nadal zachowywał się wobec powodów nagannie. Przychodził do zajmowanej przez nich części domu, wszczynął kłótnie i przejawiał wobec powoda agresywne zachowania. Pozwany został dwukrotnie skazany za czyn z art. 207 § 1 k.k., polegający na psychicznym i fizycznym znęcaniu się nad żoną I. M. (1) oraz dziećmi K. M., M. M. (5) i M. M. (6).

Powodowie, składając zeznania w postępowaniach karnych prowadzonych przeciwko S. M., zaprzeczali, jakoby syn stosował przemoc wobec żony i dzieci. Rodzice pozwanego wielokrotnie dawali wyraz temu, że za problemy rodzinne ich syna w dużej mierze obwiniają pozwaną. Nawet podczas wizyt pracownika (...) Ośrodka Pomocy Społecznej, odbywanych w ramach prowadzonej w rodzinie M. procedury Niebieskiej Karty, powodowie żalili się, że agresja syna i jego problem z alkoholem to wina synowej. Postawa powodów była jedną z przyczyn pogorszenia relacji z pozwaną I. M. (1). Na eskalację wzajemnej niechęci wpływało także to, że powodowie okazywali niezadowolenie z faktu zawarcia w grudniu 2012r. umowy, na mocy której przedmiot darowizny dokonanej przez nich na rzecz syna wszedł do majątku wspólnego pozwanych.

Powodowie są starszymi, schorowanymi osobami. Powód S. M. cierpi na chorobę P., ma problemy kardiologiczne, usunięto u niego jedną nerkę. Powódka A. M. choruje na cukrzycę, nadciśnienie, ma niewydolność serca i bezdech. Oboje wymagają pomocy w dojazdach do lekarzy czy robieniu większych zakupów. Stan zdrowia powódki A. M. nie jest na tyle poważny, by wymagała ona stałej opieki osób trzecich. Powódka mimo podeszłego wieku wciąż regularnie jeździ do K., by tam na targu sprzedawać wykonane własnoręcznie bukiety z suszonych kwiatów. Pozwani od około 2010r. nie oferowali powodom swojej pomocy w takich czynnościach, jak dojazdy do lekarzy czy robienie zakupów, ale też nie byli o taką pomoc proszeni, gdyż powodowie, ze względu na konflikt z synem i synową, woleli zwracać się z prośbą o przysługę do innych członków rodziny lub do znajomych. Od 2011r. pozwany nie miał obiektywnej możliwości dowożenia rodziców na wizyty lekarskie czy na zakupy, gdyż stracił wówczas prawo jazdy. Pozwana I. M. (1), pomimo konfliktu z powodami, dba o dom, ucziwie partycypuje w kosztach jego utrzymania, przeprowadza niezbędne remonty.

Powodowie skierowali do pozwanych pisemne oświadczenie o odwołaniu darowizny datowane na 25 kwietnia 2014r., w którym jako przyczynę wskazali rażąca niewdzięczność obdarowanego, przejawiającą się stosowaniem wobec darczyńców przemocy fizycznej i psychicznej oraz brakiem zainteresowania ich stanem zdrowia, brakiem pomocy i opieki. Pismo zawierające ww. oświadczenie zostało doręczone pozwanej I. M. (1) w dniu 30 kwietnia 2014r., zaś pozwanemu S. M. w dniu 5 maja 2014r.

Przy tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał zasadność powództwa. Wskazał, że wyrażone w treści umowy z dnia 5 października 1992r. jej essentialia negotii są właściwe dla umowy darowizny, nie zaś dla umowy z następcą, uregulowanej w art. 84 ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednol. Dz.U. z 2016r., poz. 277 ze zm.). W § (...) umowy znajduje się mianowicie zapis: "S. i A. małż. M. darują (...) swemu synowi S. M. resztę gospodarstwa rolnego (...), zaś wszyscy obdarowani zgodnie oświadczają, że darowizny te przyjmują." Dodatkowo czynność określono w tytule jako "Umowę darowizny" i we właściwy dla tej umowy sposób konsekwentnie określali jej strony jako darczyńców i obdarowanego. Powołanie w umowie, że jest ona zawierana w trybie ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (§(...)) wskazywało jedynie motyw zawarcia umowy, którym niewątpliwie było zaprzestanie dalszej działalności rolniczej. Za nietrafny Sąd Okręgowy uznał zarzut, że umowa zawarta między powodami a pozwanym miała odpłatny charakter i stanowiła w istocie umowę dożywocia. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie daje bowiem podstaw do przyjęcia, aby przeniesienie własności nieruchomości na pozwanych uzależnione miało być od zobowiązania pozwanych zapewnienia powodom dożywotniego utrzymania, co stanowi istotę umowy o dożywocie uregulowaną w art. 908 § 1 k.c., stosownie do którego nabywca powinien, w braku odmiennej umowy, przyjmując zbywcę jako domownika, dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Oświadczenie pozwanego co do nieodpłatnego ustanowienia na nabytej nieruchomości dożywotniej osobistej służebności mieszkania jest dodatkowym postanowieniem umownym, nie zaś zobowiązaniem, w zamian którego właściciele zobligowali się do przeniesienia własności na nabywcę. A. i S. M. nie nałożyli na pozwanego obowiązków o określonej treści, lecz to pozwany wyraził wolę ich wypełnienia. Należy przy tym zwrócić uwagę, iż uczynił to w sposób nieodpłatny. Określona w § (...) aktu notarialnego wartość służebności nie wpływa na nieodpłatność tej czynności, a jedynie ma znaczenie fiskalne dla ustalenia ewentualnych należności podatkowych, podobnie zresztą jak określenie wartości darowanych przez powodów nieruchomości. Udostępnienie darczyńcy przedmiotu darowizny przez obdarowanego do określonego korzystania nie stanowi bowiem wzajemnego świadczenia obdarowanego, które stanowiłoby ekwiwalent świadczenia darczyńcy, a co najwyżej jest to ograniczenie uprawnień obdarowanego wynikających z uzyskanego przez niego w drodze darowizny prawa własności.

Umowa zawarta przez strony jest zatem umową darowizny, którą zgodnie z art. 898 § 1 k.c., darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Zwrot przedmiotu odwołanej darowizny powinien nastąpić stosownie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. W treści pisma datowanego na 25 kwietnia 2014r. powodowie jako przyczynę odwołania darowizny wskazali fakt stosowania wobec nich przez pozwanego przemocy psychicznej i fizycznej oraz nieudzielanie im pomocy i opieki. Sam fakt braku pomocy ze strony pozwanego, w ocenie Sądu, w realiach niniejszej sprawy nie wypełnia znamion rażącej niewdzięczności. Zważyć bowiem należy, że powodowie nie wykazali, aby potrzebowali stałej opieki i pomocy we wszystkich czynnościach codziennego życia. Jak wynika z ich zeznań, oczekiwali głównie, by pozwani pomagali im w dojazdach do lekarzy i robieniu zakupów. Pozwany, ze względu na utratę uprawnień do kierowania pojazdami, nie miał obiektywnej możliwości spełnienia wyżej wskazanych oczekiwań rodziców. Poza tym powodowie, jak sami przyznali, nie zwracali się do pozwanych z prośbą o pomoc, woleli korzystać z uprzejmości znajomych lub innych członków rodziny. Od pozwanej I. M. (1) nie można było wymagać, by narzucała się powodom z pomocą, tym bardziej, że powodowie odnosili się do niej z dużą niechęcią i przejawiali wobec niej krzywdzące postawy m. in. poprzez obwinianie jej za agresję i alkoholizm ich syna.

Okolicznością uzasadniającą odwołanie darowizny nie mogło być także to, że pozwany, wraz z nasileniem się jego problemów alkoholowych, przestał uprawiać darowane mu grunty rolne. Jako właściciel, miał prawo do swobodnego

decydowania o losie przekazanego mu gospodarstwa, nawet jeśli decyzja ta spotykała się z niezadowoleniem powodów. Zawiedzione oczekiwania powodów co do należytego zajmowania się przez obdarowanego przedmiotem darowizny nie mogą uzasadniać odwołania darowizny na podstawie art. 898 § 1 k.c.

Odwołanie darowizny uzasadniało natomiast stałe zakłócanie życia powodów awanturami wszczynanymi przez pozwanego a przede wszystkim decydujące znaczenie miało wydarzenie z marca 2014r., kiedy to pozwany dopuścił się względem powodów aktów przemocy Agresywne zachowania S. M. nasilały się wraz z postępującą chorobą alkoholową. Pozwany postąpił wobec powodów bardzo nieetycznie, wbrew obowiązującemu porządkowi prawnemu, ale także wbrew elementarnym regułom zakładającym poszanowanie osób starszych i schorowanych. Po opisanym wyżej incydencie pozwany nie wykazywał skruchy. Nadal nachodził powodów i zdręczał ich stałymi kłótniami i pretensjami. Powodowie skutecznie odwołali więc darowiznę, dochowując przy tym terminu z art. 899 § 3 k.c.

Sąd Okręgowy przywołując poglądy orzecznictwa wskazał, że w sytuacji, gdy przedmiot darowizny dokonanej na rzecz jednego z małżonków wszedł do majątku wspólnego małżonków na skutek rozszerzenia przez małżonków wspólności ustawowej umową majątkową małżeńską w drodze czynności prawnej to ma odpowiednie zastosowanie znajduje art. 407 k.c. w związku z art. 898 § 2 zd. pierwsze k.c. Współmałżonek, który nie był obdarowany, jest osobą trzecią, a rozporządzenie przez obdarowanego na jego rzecz prawem majątkowym uzyskanym od darczyńcy jest bezprawne, chociażby umowa małżeńska była zawarta przed odwołaniem darowizny. Z uwagi na łączny charakter współwłasności małżeńskiej ustawowej podmiotami prawa własności są oboje małżonkowie i do zwrotu przedmiotu darowizny są obowiązani oboje małżonkowie. Konsekwencją tego jest współuczestnictwo jednolite i konieczne małżonków w wytoczonym przeciwko nim procesie. I. M. (1), która nie była stroną umowy darowizny z dnia 5 października 1992r. jest więc również legitymowana biernie albowiem jest ona również zobowiązana do zwrotu przedmiotu darowizny, który wszedł na podstawie nieodpłatnej umowy do majątku wspólnego pozwanych. Zachodzi więc podstawa do wydania orzeczenia w trybie art. 64 k.c.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Okręgowy powołał art. 98 k.p.c., a o kosztach sądowych art. 102 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniosła pozwana I. M. (1), zaskarżając wyrok w całości, zarzucając:

I naruszenie prawa materialnego a w szczególności art. 47 k.r.o. i art. 888 k.c. poprzez zakwalifikowanie stanu faktycznego ustalonego w sprawie do zakresu zastosowania przepisu art. 47 k.r.o., wobec przyjęcia, że pozwani małżonkowie S. i I. M. (1) zawarli umowę majątkową małżeńską, którą dokonali rozszerzenia wspólności ustawowej, podczas gdy treść zawartej między małżonkami umowy uzasadniała przyjęcie iż pozwani zawarli umowę darowizny w rozumieniu art. 888 k.c. (albowiem umowa zawarta była w formie aktu notarialnego jako umowa darowizny i zawierała essentialia negotii umowy darowizny a to w szczególności nieodpłatne rozporządzenie S. M. w ten sposób, że daruje on do majątku wspólnego małżonków S. i I. a „małżonkowie S. i I. M. (2) przyjęli tę darowiznę na mocy której pozwany S. M. darował do majątku wspólnego małżonków szczegółowo opisane w tej umowie nieruchomości. Umowa darowizny ze swej istoty, nie jest umową majątkową małżeńską rozszerzającą wspólność ustawową i nie może być tak potraktowana z uwagi na fakt, że charakteryzuje ją między innymi całkowicie odmienny w swej istocie cel i skutek,

II naruszenie prawa materialnego, a w szczególności przepisów art. 407 k.c. w zw. z art. 898 § 2 k.c. poprzez ich błędne zastosowanie, jako podstawy roszczenia powodów w stosunku do pozwanej I. M. (1) z powołaniem się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 1992 r., sygn. III CZP 142/91, w sytuacji gdy wskazane przepisy nie mogą stanowić podstawy powództwa w stosunku do pozwanej z uwagi na fakt, że nie doszło do rozszerzenia wspólności ustawowej małżeńskiej, która to okoliczność uzasadniałaby zastosowanie jako podstawy roszczenia w stosunku do pozwanej art. 407 k.c. w zw. z art. 898 § 2 k.c. a jedynie doszło do zawarcia między pozwanymi umowy darowizny, na mocy której pozwany S. M. darował określone w akcie notarialnym nieruchomości do majątku wspólnego małżonków, co w konsekwencji doprowadziło do błędnego orzeczenia z powodu uznania, że umowa darowizny była majątkową umową małżeńską rozszerzającą wspólność majątkową, a nadto doprowadziło do uznania przez Sąd orzekający, że po stronie

pozwanej I. M. (1) zachodzi w sprawie współuczestnictwo jednolite i konieczne, a także, że została ona bezpodstawnie wzbogacona w rozumieniu art. 407 k.c.,

- naruszenie prawa materialnego a w szczególności art. 898 k.c. polegające na uznaniu przez Sąd I Instancji pozwanej I. M. (1), jako osoby obdarowanej (w rozumieniu art. 898 k.c.) w sytuacji, gdy jak miało to miejsce w niniejszej sprawie, umowa darowizny na rzecz I. M. (1) została dokonana przez męża z jego majątku odrębnego poprzez włączenie przedmiotu darowizny do majątku wspólnego małżonków, co powoduje, że I. M. (1) nie staje się z mocy prawa obdarowaną w rozumieniu istoty przedmiotowej sprawy chyba, że osoba obdarowana to jest S. M. syn S. (jej mąż) musiałby dopuścić się rażącej niewdzięczności, albowiem to on był stroną umowy z 1992 r. co w konsekwencji spowodowało nieuprawnione i całkowicie błędne uznanie Sądu I Instancji, że pozwana I. M. (1) posiada legitymację bierną, w tym procesie. Nadto pozwana zarzuciła, że żądanie powodów mogło co najwyżej obejmować żądanie przeniesienia na nich udziału (1/2) należącego do małżonka, w stosunku do którego darowiznę odwołali, a gdyby to nie było możliwe zwrotu wartości tego udziału (art. 405 k.c.), czego Sąd nie zbadał.

I. M. (1) zarzuciła także naruszenie:

- - art. 84 Ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 7 z 1991 roku) i art. 888 k.c. poprzez przyjęcie, że zawarta w 1992 r. pomiędzy darczyńcami a obdarowanym synem umowa była umową darowizny a nie umową zawartą w trybie przepisów Ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 7 z 1991 roku), w związku z zaprzestaniem dalszej działalności rolniczej przez powodów, celem uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników, w sytuacji gdy cel i skutek zawieranej w 1992 r. umowy był inny, niż wynika to z dyspozycji art. 888 k.c., chociażby również dlatego, że ustanowiono w niej dożywotnią służebność na rzecz rodziców, i że w § 5 teje umowy strony określiły wartość tej służebności na konkretną kwotę.

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, poprzez nadanie błędnej interpretacji istniejącym w sprawie dowodom, i dokonanie nieprawidłowych ustaleń w zakresie tzw. rażącej niewdzięczności, jakiej miał się dopuścić S. M. w stosunku do swoich rodziców, a w szczególności poprzez dokonanie ustalenia, że jednorazowe zdarzenie, które miało mieć miejsce w miesiącu marcu 2014 r. polegające na awanturowaniu się członków rodziny M., w wyniku którego powodowie mieli odnieść obrażenia wyczerpuje dyspozycję art. 898 § 1 k.c. i jest wystarczającą podstawą do uznania, że S. M. dopuścił się względem darczyńców rażącej niewdzięczności. Rażąca niewdzięczność jest co prawda kategorią oceną ale zdaniem nigdy nie może jednorazowe zdarzenie przesądzać o przyjęciu tak zwanej rażącej niewdzięczności. Zdaniem pozwanej nie ma też znaczenia, że S. M. w przeszłości zachowywał się niepoprawnie w stosunku do swojej żony i dzieci. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, a w szczególności załączone protokoły przesłuchań darczyńców ze sprawy karnej przeciwko S. M., jasno przecież wskazują, że darczyńcy nigdy wcześniej nie mieli żadnych zastrzeżeń do swego syna, jeśli chodzi o jego zachowanie w stosunku do nich, co potwierdzało by fakt, że owa kłótnia jaka miała miejsce w 2014 r. była incydentalną, a co za tym idzie, na jej podstawie nie można uznać, że zachowanie S. M. nosiło cechy rażącej, przewlekłej niewdzięczności skierowanej przeciwko darczyńcom, tym bardziej, że przesłuchany w tej sprawie świadek opiekun rodziny, pracownik (...) Ośrodka Opieki Społecznej wyraźnie zeznał, że bywając często u obdarowanych a zatem i u darczyńców, nigdy nie powziął wiadomości o tym, aby S. M. zachowywał się niepoprawnie w stosunku do swoich rodziców. Nie każde zdarzenie, nawet naganne powoduje wyczerpanie dyspozycji artykułu 898 § 1 k.c.

- art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez uznanie wykazania przesłanek do odwołania darowizny działki nr(...)położonej w S. gmina J.mimo iż w rzeczywistości działka ta nie została darowana pozwanemu S. M., gdyż z zapisów § (...)Aktu Notarialnego umowy darowizny z dnia 05 października 1992 r. Repertorium(...) numer (...) (który miał stanowić podstawę własności teje działki S. M.) wynika, że własność działki nr(...)położonej w S. GminaJ.nie została przeniesiona wówczas na S. M. s. S. i nadal stanowi własność darczyńców S. M. s. J. i jego żony A. M.. Fakt, że Sąd Wieczysto-Księgowy dokonał błędnego i wpisu teje działki o nr(...)w dziale (...)wyżej wymienionej księgi wieczystej, w żaden sposób nie przesądza o tym, że jest ona własnością pozwanego i jego żony.

Pozwana wniosła o zmianę wyroku i oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania.

Pozwana wniosła także o zawieszenie postępowania do czasu zakończenia sprawy wszczętej z jej powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej nr(...)S. M. s. J. i jego żony A. M..

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny uznał za własne ustalenia Sądu Okręgowego i zważył co następuje:

Niezasadny jest zarzut kwestionujący ustalenie rażącej niewdzięczności. Okoliczności świadczące o rażącej niewdzięczności pozwanego jednoznacznie wynikają z przeprowadzonych dowodów, choć rzeczywiście darczyńcy w sprawie karnej wypowiadali się oględnie przeciwko pozwanemu, co jednak można usprawiedliwiać zagrożeniem odpowiedzialnością karną dla ich syna. Tym też należy tłumaczyć, że ostatecznie pozwana zrezygnowała z podtrzymywania woli ścigania syna. Sąd Okręgowy dokonał jednak logicznej oceny dowodów w postaci protokołów zeznań złożonych w postępowaniu karnym a należy podkreślić, że nie narusza zasad swobodnej oceny dowodów dając wiary jednej z grup dowodów i odmowa uznania wiarygodności grupie przeciwstawnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2003r. sygn. akt IV CK 283/02, LEX nr 602280). Trudno ponadto uznać, jak podnosiła pozwana, że powodowie nie zgłaszali żadnych zastrzeżeń do swego syna, skoro z ich zeznań wynikało, że syn notorycznie awanturuje się po pijanemu. To, że kierował on bezpośrednio agresję w kierunku żony i bliskim powodom wnukom nie oznacza, że nie byli oni dotknięci tymi zdarzeniami. Mieszkali oni w jednym domu i nie mieli spokoju, skoro musieli słuchać awantur i interweniować w przypadkach agresji pozwanego skierowanej przeciwko pozwanej. Prawidłowa więc była ocena Sądu Okręgowego, że ich życie rodzinne było zakłócone awanturami wszczynanymi przez pozwanego. Potwierdzeniem tego była karta czynności dozoru z dnia 17 maja 2014r. (k.11 akt II Ko1994/14), z której wynika, że kurator M. M. (7) w maju 2014 stwierdziła, że A. M. jest wykończona taką sytuacją rodzinną a ten stan jest ciągły. Z zeznań zaś A. M. złożonych w sierpniu 2013r. 2w sprawie IX K924/13/K wynika, że stan permanentnych awantur trwa co najmniej do trzech lat a więc co najmniej od 2011r. Rażąca a więc kwalifikowana niewdzięczność to takie postępowanie obdarowanego, które polega na umyślnym zawinionym działaniu lub zaniechaniu, skierowanym przeciwko darczyńcy i które uznać należy, z punktu widzenia powszechnie obowiązujących zasad etycznych, za niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę, wykraczające poza zwykłe konflikty rodzinne. (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2010 r., sygn. II CSK 68/10 LEX nr 852539, z dnia 5 października 2000 r., II CKN 280/00, LEX nr 52563 oraz z dnia 9 października 2014r. sygn. akt I CSK 556/13 nie publ.). Ciągłe awantury po alkoholu wykraczały poza zwykłe konflikty rodzinne i krzywdziły także powodów, co wynika także z zeznań D. K., choć rzeczywiście akty uporczywego znęcania nie były skierowane wprost przeciwko powodom. Niewątpliwie jednak już takim aktem agresji kierowanym bezpośrednio przeciwko powodom był fakt zepchnięcia powoda ze schodów, który naraził go na poważne obrażenia jak i okoliczność zaatakowania matki i naruszenia jej nietykności cielesnej, który wynika nie tylko z zeznań powodów ale także zeznań J. K. oraz dokumentacji lekarskiej). Te zaś fakty dały bezpośredni asumpt do złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny.

Należy dodatkowo wskazać że wprawdzie Sąd Okręgowy uznał, że sam fakt braku pomocy ze strony pozwanego nie wypełniał znamion rażącej niewdzięczności i Sąd ten przyjmował, że powodowie w tej sytuacji zrezygnowali ze starań o pomoc w zaistniałej sytuacji konfliktu rodzinnego to jednak jednocześnie ustalili, że w związku z nasileniem się problemu alkoholowego pozwanego, powodowie nie mogli już liczyć na jego pomoc. Mieli też żal, że syn nie pomaga im w uprawianiu roli i nie dba o otrzymany od nich majątek. Sąd Apelacyjny zwraca zaś uwagę, że przyjęcie darowizny rodzi po stronie obdarowanego obowiązek moralny wdzięczności (wyrok SN z dnia 13 października 2005 r., I CK 112/05 LEX nr 186998). Za niewłaściwą, krzywdzącą darczyńcę uznaje się także sytuację, w której darczyńca wymaga podjęcia działań aktywnych, polegających zwłaszcza na zapewnieniu stosownej pomocy przy konieczności utrzymania przedmiotu darowizny. Zaniechanie więc przez obdarowanego działań aktywnych może być już uznane za rażącą niewdzięczność (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2009 r. III CSK 307/08 LEX nr 492154). W tym zaś przypadku doszło natomiast nawet do drastycznego aktu przemocy względem własnych rodziców, którzy nie prowokowali pozwanego. Co więcej ten po tym akcie pozwany nie wyraził żadnej skruchy a awantury dotąd kierowane do małżonki i dzieci zostały także skierowane przeciwko rodzicom. Nie były to więc

drobne nieprawidłowości wynikające z wzajemnego konfliktu, lecz zachowania oczywiście naganne wskazujące na znaczne nasilenie złośliwości i złej woli pozwanego. Podstawy odwołania darowizny względem obdarowanego są więc oczywiste a zarzut naruszenia art. 233§1 k.p.c. w tym zakresie nie jest zasadny. Nie ma żadnej podstawy do uznania by powodowie przebaczyli pozwanemu, w szczególności przed powstaniem materialnoprawnych skutków wynikających z dojścia oświadczenia o odwołaniu darowizny do obdarowanego. Podnoszone przez pozwaną okoliczności, że powod nadal zamieszkuje z powodami nie jest decydujące albowiem ewentualne poczucie konieczności pomocy własnemu dziecku nie jest równoznaczne z wolą uchylecia skutków powstania roszczenia o zwrot przedmiotu darowizny. Nie wykazano też żadnych faktów, z których można byłoby wyprowadzić wniosek o współdziałaniu powodów z synem celem pokrzywdzenia pozwanej. Stanowisko Sądu Okręgowego w tym względzie należy więc podzielić.

Brak było podstaw do zawieszenia postępowania apelacyjnego skoro sprawa o uzgodnienie treści księgi wieczystej zakończyła się a dodatkowo wniosek w tej części został cofnięty. Tu jednak dodatkowo trzeba podkreślić, że podstawą powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym była ocena skuteczności czynności prawnych, dla których wpis własności nie ma charakteru konstytutywnego. Twierdzenia o bezskuteczności przeniesienia własności działki(...)na rzecz S. M. s. S. na podstawie umowy z dnia 5 października 1992r. Rep.(...) nr(...)a w konsekwencji bezskuteczności umowy z dnia 20 grudnia 2012r. Rep. (...) nr (...)mogły być podniesione w toku niniejszego procesu i podnoszenie ich na tym etapie jest spóźnione. Niezależnie od tego Sąd Apelacyjny, kierując się subiektywnym kryterium w ramach kombinowanej metody wykładni uznaje, że zarówno treść oświadczenia woli S. M. s. P. i M. i A. M. c. J. i J. o darowiznie reszty gospodarstwa rolnego S. M.s. S. pozostającej po rozporządzeniu na rzecz J. i W. K. (2) jak i wniosek wieczystoksięgowy wszystkich stron umowy by działkę(...)i (...) odłączyć z księgi wieczystej nr(...)do księgi wieczystej numer (...) z wpisem własności na rzecz obdarowanego S. M. s. S. i A., jednoznacznie wskazuje, że darowizna dotyczyła także działki (...), co było także oczywiste dla S. M. s. S. i A., skoro ten następnie rozporządził tą nieruchomością w umowie z dnia 20 grudnia 2012r. rep. (...) nr (...). Pozwana również nie kwestionowała skuteczności nabycia albowiem przyjęła także tę część darowizny do majątku wspólnego i nie podnosiła bezprzedmiotowości żądania w doniesieniu do działki (...). Oczywiście niedokładność zawarta w umowie nie ma żadnego znaczenia dla oceny umowy tym bardziej, że została ona sprostowana w protokole notarialnym z dnia 26 maja 2017r. Rep. (...) nr(...)k.477).

Odnosząc się do zarzutu co do nieprawidłowej wykładni umowy z dnia 20 grudnia 2012r. Rep. (...) nr(...)zwrócić należy uwagę, że zgodnie z art. 65§1 i 2 k.c. oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje i w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy. W orzecnictwie zaś utrwalone jest stanowisko o możliwości dokonywania przesunięć majątkowych pomiędzy majątkiem odrębnym a majątkiem wspólnym także w drodze czynności prawnej rozporządzającej, która nie stanowi majątkowej umowy małżeńskiej), a prowadzącej do przeniesienia prawa podmiotowego do składnika majątku. Wątpliwości budziła jedynie kwestia przesunięcia odwrotnego tj z majątku wspólnego na majątek odrębny por. z dnia 23 marca 1995 r. syg. III CZP 32/95, OSNC 1995/6/98. To wola więc małżonków decyduje skutkiem jakiej czynności rozporządzającej ma nastąpić takie przesunięcie. Nie jest więc wykluczona także darowizna co wynika także z powołanej przez Sąd Okręgowy uchwały z dnia 15 stycznia 1992 r., III CZP 142/91 (OSNC 1992, nr 7-8, poz. 130), jak i uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2014 r. III CZP 114/13 OSNC 2014/12/118 ale także z Wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 r. III CSK 137/10 niepubl.).

W tym przypadku pozwany dokonał nieodpłatnego rozporządzenia przedmiotem stanowiącym wówczas składnik majątku odrębnego do majątku wspólnego małżonków. Ustalenie więc, że doszło do zawarcia w dniu 20 grudnia 2012r. umowy darowizny nie naruszało art. 47 k.r.i.o. i art. 888 k.c., choć niezręczne było użycie stwierdzenia o majątkowej umowie małżeńskiej. Nie zmienia to jednak prawidłowości stanowiska, że była to czynność prawna rozporządzająca pod tytułem darmym.

Sąd Apelacyjny nie podziela też podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 84 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 7 z 1991 roku) i art. 888 k.c. Tu należy zwrócić uwagę, że pozwana nie zaferowała żadnych zarzutów procesowych pozwalających zakwestionowanie opartego zasadniczo na treści umowy

z dnia z dnia 5 października 1992r ustalenia, że wyrażone tamże przez strony tej umowy essentialia negotii właściwe są dla umowy darowizny, nie zaś dla umowy z następcą uregulowanej w art. 84 ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Wprawdzie co do elementów istotnych umowy przekazania gospodarstwa rolnego Sąd pierwszej instancji odwołał się do treści Dz.U. z 2016r., poz. 277 ze zm a nie do obowiązującego w dacie dokonania czynności Dz.U. 1991 Nr 7, poz. 24 ze zm., niemniej treść art. 84 nie uległa zmianie. Na gruncie tego przepisu istotą umowy z następcą było i jest zobowiązanie do przeniesienia własności gospodarstwa rolnego a zatem ma ona charakter zobowiązujący. W tym przypadku w treści umowy z dnia 5 października 1992r nie zawarto zobowiązania do przeniesienia własności i posiadania gospodarstwa z chwilą nabycia przez powodów prawa do emerytury lecz jednoznaczne oświadczenie o darowaniu reszty gospodarstwa rolnego na rzecz pozwanego. Umowa ta była zawierana causa donandi a nie causa obligandi . Wybór rodzaju umowy prowadzącej do wyzbycia się gospodarstwa rolnego należy do stron. Mogą je stanowić umowy określone w tej ustawie jako umowy z następcą (art. 84 i 85) lub przewidziane w Kodeksie cywilnym umowy darowizny a dokonany wybór determinuje prawne możliwości odzyskania przez rolnika przekazanego gospodarstwa (por. także Wyrok Sądu Najwyższego - z dnia 25 września 2003 r.V CK 207/02 LEX nr 157320). Dla wzmocnienia argumentacji zawartej w zaskarżonego wyroku dodatkowo można zwrócić uwagę, że ówczesne brzmienie art. 57 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników wskazywało, że realizacja celów ustawy mogła nastąpić zarówno na podstawie umowy z następcą (odpowiednio wykonania umowy z następcą) określonych w art. 85 ustawy jak i na podstawie umowy darowizny zawieranej w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej przez rolnika, który miał ustalone prawo do renty inwalidzkiej z ubezpieczenia . Powołanie więc w (...) umowy ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. samo w sobie nie uchyla podstaw do ustalenia , że doszło do zawarcia umowy darowizny,

Nie uchyla też causa donandi ustanowienie w (...) nieodpłatnej służebności osobistej. Takie obciążenie nie stanowi świadczenia wzajemnego obdarowanego a jedynie ogranicza wartość nieodpłatnego przysporzenia. W doktrynie utrwalony jest pogląd , że darowizna zostaje zawarta także w razie zobowiązania do nieodpłatnego, konstytutywnego ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego (użytkowania, służebności) na rzecz darczyńcy (por. Gudowski Jacek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz do art. 888 i 889 k.c. Tom V. Zobowiązania. Część szczegółowa, wyd. II : WKP 2017 i powołane tamże inne publikacje).

W konsekwencji powyższego niezasadnie apelująca kwestionuje współuczestnictwo jednolite pozwanych. W orzecznictwie przyjmuje się, że okoliczność, iż przedmiot darowizny wszedł do ich majątku wspólnego, nie stoi na przeszkodzie odwołania darowizny w stosunku do jednego tylko małżonka. Jednakże zawarty w tym orzecznictwie pogląd o podstawach do możliwości żądania w takiej sytuacji przeniesienia udziału we współwłasności jedynie względem obdarowanego małżonka dopuszczającego się rażącej niewdzięczności i równoczesny brak podstaw do kierowania roszczeń o zwrotne przeniesienie całego przedmiotu darowizny względem małżonka niewinnego dotyczył sytuacji darowizny, która została dokonana na rzecz obojga małżonków (tak Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1999 r. I CKN 7/98: OSNC 1969/11/193), ewentualnie sytuacji, gdy na podstawie oświadczenia darczyńcy przedmiot darowizny wszedł ex lege do majątku wspólnego obdarowanego i jego małżonką nie będącego strona umowy (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1979 r. III CZP 15/79 OSNC 1980/4/63 potwierdzona uchwałą pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016 r. III CZP 72/15 OSNC 2016/7-8/80). W takim bowiem wypadkach uznaje się, że z chwilą skutecznego odwołania darowizny rzecz darowana przestała wchodzić do majątku wspólnego, a udział w niej małżonka, w stosunku do którego darowizna nie została odwołana staje się jego majątkiem odrębnym. Następstwem więc skutecznego odwołania darowizny, której przedmiot wszedł na skutek tej czynności do majątku wspólnego małżonków jest ustanie co do przedmiotu darowizny wspólności ustawowej, w związku z czym przedmiot ten staje się mieniem wspólnym obojga małżonków w ułamkowych częściach równych. Powrót zaś do stanu przed darowizny nie jest możliwy.

W tym jednak przypadku powrót do stanu przed darowizny jest możliwy. Trzeba bowiem wskazać, że wejście przedmiotu darowizny do majątku wspólnego pozwanych nie nastąpiło na podstawie darowizny dokonanej przez powodów lecz na podstawie kolejnej nieodpłatnej czynności prawnej dokonanej przez pozwanego. Skutkiem odwołania darowizny jest powstanie roszczenia o powrotne przeniesienie własności całej nieruchomości na darczyńcę.

Zasadą jest przy tym dopuszczalność realizacji tego roszczenia in natura stosownie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 898 § 2 k.c.). Powodowie mogą żądać zaspokojenia tego roszczenia na podstawie art. 405 k.c. Skoro zaś na skutek odwołania darowizny odpadła podstawa do świadczenia powodów wynikająca z tej umowy, to zastosowanie ma też art. 407 k.c. Pozwana jako beneficjentka bezpłatnej korzyści wynikającej z umowy z dnia 20 grudnia 2012r. dotknięta jest również obowiązkiem zwrotu korzyści. W takim zaś przypadku ograniczenia odpowiedzialności za dług osobisty małżonka wynikające z art. 41 kro nie mają zastosowania. Pozwana jest bowiem współdłużnikiem. Z uwagi zaś na charakter czynności nieodpłatnego rozporządzenia korzyścią przez pozwanego, skutkiem której oboje małżonkowie stali się właścicielami na prawach wspólności ustawowej – łącznej, to obowiązek zwrotu całej korzyści dotyczy obojga małżonków a współuczestnictwo ma charakter jednolity (por. obok powołanej przez Sąd Okręgowy uchwały Sadu Najwyższego z dnia 15 stycznia 1992 r., III CZP 142/91 OSNC 1992, nr 7-8, poz. 130 także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011r. sygn. akt III CSK 137/10 Lex Numer 354208 oraz wyrok Sadu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 kwietnia 2015 r. I ACa 1041/14 Lex Nr 1285434). Tym samym prawidłowa była ocena Sądu Okręgowego, że zachodzą podstawy do uwzględnienia żądania w oparciu o art. 405 k.c. w zw. z art. 898 § 2 k.c.

Nie ma przy tym znaczenia, że pozwany dokonał także dalszej darowizny na rzecz brata pozwanego. To, że powodowie mogą realizować roszczenie także przeciwko innej osobie nie uchyła roszczenia przeciwko pozwanym. Przedmiot darowizny tj wówczas istniejąca nieruchomości była rzeczą podzielną. Na skutek podziału powstały nieruchomości objęte innymi księgami wieczystymi. Roszczenie więc może być realizowane względem osobnej nieruchomości natomiast świadczenie pozwanym ma charakter niepodzielny z uwagi na istnienie wspólności ustawowej małżeńskiej.

Sąd Apelacyjny ma świadomość, że uwzględnienie roszczenia wpłynie niekorzystnie dla sytuacji życiowej pozwanej, niemniej okoliczność, że także I. M. (1) jest poszkodowaną przez obdarowanego, który został skazany za znęcanie się nad nią i dziećmi nie może być decydująca. W świetle ustalenia, że decydujące dla odwołania darowizny było pobicie powodów przez pozwanego brak jest podstaw do uznania, że czynność darczyńców i w konsekwencji wniesienie powództwa stanowi karę za wszczynanie przez pozwaną postępowań sądowych w stosunku do syna powodów. Wprawdzie powodowie nie są w dobrych stosunkach z pozwaną i po zdarzeniu nie zerwali stosunków z synem , to jednak ich postępowanie jest zrozumiałe w aspekcie silnych więzów krwi łączących rodziców z dzieckiem. Powodowie jednak realizują własne ustawowe uprawnienie do zwrotu przedmiotu, którym pod tytułem darmym rozporządzili na rzecz obdarowanego a ten dokonał dalszego rozporządzenia , którego beneficjentką była pozwana. Pozwany okazał się rażąco niewdzięczny. Biorąc zaś pod uwagę, że majątek powstał staraniem powodów i również powodowie znajdują się w trudnej sytuacji życiowej a przysporzenie do majątku wspólnego pozwanej i jej męża miało charakter nieodpłatny a ponadto uwzględniając, że to pozwana była przez wiele lat osobą korzystającą z majątku, do którego powstania się nie przyczyniła, to zasady współżycia społecznego nie dają podstawy do oddalenia powództwa w oparciu o art. 5 k.c. Nieodpłatna czynność rozporządzenia korzyścią przez winnego obdarowanego nastąpiła ze skutkiem do majątku wspólnego i z tej przyczyny pozwana jest legitymowana biernie w sprawie. Należy też podkreślić, że niniejsza sprawa nie jest sprawą o eksmisję. Uwzględnienie powództwa nie stanowi automatycznie podstaw do opuszczenia parteru budynku , który pozwana nadal będzie zajmować, lecz już na podstawie stosunku quasi użyczenia wynikającego ze stosunków rodzinnych z powodami. Odpadnięcie podstawy do świadczenia oznacza, że względem darczyńcy i dalszych beneficjentów korzyści przedmiot darowizny jest traktowany tak jakby świadczenie od początku było nienależne a więc pozwana w ramach uprawnień do zamieszkiwania nie może być traktowana jak właściciel a to oznacza, że będą jej przysługiwały uprawnienia należne lokatorom zajmującym lokal mieszkalny na podstawie innego tytułu niż własność.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako niezasadną na podstawie art. 385 k.p.c. Jednocześnie uwzględniając, że to przede wszystkim pozwana była dotknięta nagannym zachowaniem obdarowanego małżonka, Sąd drugiej instancji uznał, że zarówno charakter sprawy jak i jej sytuacja finansowa i życiowa pozwanej pozwala na odstąpienie od zasady odpowiedzialności za wynik sprawy na podstawie art. 102 i nieobciążenie jej kosztami postępowania apelacyjnego.

Jednocześnie pełnomocnikowi powodów z urzędu przyznano wynagrodzenie ustalone w oparciu o §2, §4, §8 pkt 7, §16 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości 3 października 2016 sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U.2016r. poz.1715 ze zm.).

SSA Sławomir Jamróg SSA Barbara Baran SSO Izabella Dyka